

ΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΣΥΝΟΧΙΚΟΥ ΔΕΣΜΟΥ

1. Ο μηχανισμός συνοχής που επιλέχθηκε να σχολιαστεί στο απομαγνητοφωνημένο κείμενο αφορά τις λεξικές σχέσεις και συγκεκριμένα την επανάληψη¹. Η επανάληψη μπορεί να πραγματοποιείται είτε ρητά είτε με την επανεμφάνιση ενός στοιχείου με διαφορετική γραμματική κατηγορία.

Ήδη από τις πρώτες τρεις προτάσεις της απομαγνητοφώνησης, για την επίτευξη της συνοχής, γίνεται η επανάληψη της λέξης *αστείο*. Το ίδιο συμβαίνει και στην επόμενη πρόταση όπου αναφέρεται το ρήμα *χιονίζει*, ρητά, χωρίς να υποστεί κάποια γραμματική αλλαγή:

<X> αστείο (.) θα ήταν αυτό πολύ
<Σ> ήταν
<X> αστείο () λες να χιονίζει φέτος;
<Σ> μακάρι να μην χιονίζει θα είναι γενικά πολύ μεγάλο πρόβλημα

Το επίθετο *αστείο* χρησιμοποιείται από την ίδια ομιλήτρια δύο φορές ενώ το ρήμα *χιονίζει* χρησιμοποιείται από την ομιλήτρια Χ σε μία ερώτηση στην οποία η ομιλήτρια Σ απαντά επαναλαμβάνοντας ακριβώς το ίδιο.

Παρακάτω, η ομιλήτρια Χ αναφέρει την λέξη *βδομάδα* ως χρονικό πλαίσιο και η ομιλήτρια Σ χρησιμοποιεί την ίδια λέξη για να αναφερθεί σε μία συγκεκριμένη εβδομάδα του μήνα:

<X> σκέψου να πας μία βδομάδα μετά- ε:: το ίδιο οριακά θα τελειώσουμε
<Σ> ναι απλά εγώ υποτίθεται ότι την επόμενη βδομάδα θα είμαι στην Καβάλα με τους γονείς μου

Στην συνέχεια, η ομιλήτρια Σ αναφέρεται στο χρώμα *σκούρο καφέ* για το οποίο η ομιλήτρια Χ αναφέρει: *μ' αρέσει πολύ*. Με την άποψη αυτή, συμφωνεί η ομιλήτρια Σ και επαναλαμβάνει την φράση *μ' αρέσει*, αλλά και το επίθετο *σκούρο*, το οποίο επαναλαμβάνει στην συνέχεια η ομιλήτρια Χ:

<Σ> σκούρο καφέ
<X> μ' αρέσει πολύ
<Σ> και μένα γενικά εν τέλει μα- αρέσει το σκούρο καλύτερα πάνω μου
<X> είναι ωραίο το σκούρο

Άρα στο σημείο αυτό παρατηρούμε την επανάληψη δύο στοιχείων (*μ' αρέσει/σκούρο*) μέσω των οποίων πραγματοποιείται η συνοχή του διαλόγου. Έπειτα επαναλαμβάνεται από την ομιλήτρια Σ το *γιατί*. Χρησιμοποιείται ερωτηματικά και όχι επεξηγηματικά. Αυτό συμβαίνει με στόχο την περεταίρω τεκμηρίωση μίας άποψης με την οποία έχει εκφράσει η ομιλήτρια Σ με την οποία είναι αντίθετη η ομιλήτρια Χ.

<X> ε- είδα μία σεζόν με το ζόρι
<Σ> γιατί::;

¹ Γεωργακοπούλου, Α. & Γούτσος, Δ. (2022). *Κείμενο και επικοινωνία*. Αθήνα: Πατάκης.

<X> ΤΟ ΒΕΡΕΘΗΚΑ ΑΚΡΑΙΑ ΠΟΛΥ (.) δε μπορείς να καταλάβεις
ακραία πολύ
<Σ> γιατί;;
<X> ((χτύπημα γλώσσας)) ρε μου φαίνεται πολύ βλακεί::α
<Σ> δεν εί::ναι

Ως τελευταίο σημείο της εμφάνισης επαναλήψεων, ως μέσο λεξικών σχέσεων για την επίτευξη της συνοχής, θα αναφερθούμε στο σημείο της απομαγνητοφώνησης που αφορά τα φυτά. Η ομιλήτρια Σ αναφέρεται πρώτη στα φυτά λέγοντας πως έχουν ακριβύνει. Έπειτα από ερώτηση της ομιλήτριας Χ σχετικά με το πόσο έχουν ακριβύνει, η ομιλήτρια Σ αναφέρεται τώρα σε ένα συγκεκριμένο *φυτό* το οποίο ονομάζεται *πόθος*. Συνεχίζει επαναλαμβάνοντας δύο φορές την λέξη *φυτό*. Η ομιλήτρια Χ ρωτάει αν είναι *φυτό εσωτερικού* χώρου στο οποίο απαντά καταφατικά με το ίδιο ακριβώς επίθετο. Στο τέλος, επαναλαμβάνεται η ονομασία του φυτού:

<Σ> και να μην κάνω κάτι άλλο (-) αλλά ναι- Α επίσης έχουν
ακριβύνει πάρα πολύ τα φυτά
<X> πόσο δηλαδή;
<Σ> δηλαδή υπάρχει ένα φυτό που λέγεται πόθος το οποίο είναι
πολύ διάσημο γιατί μεγαλώνει πάρα πολύ γρήγορα
<X> ωραία
<Σ> αλλά η μαμά μου λέει ότι είναι κακοτυχία και ότι δεν είναι
καλό φυτό τέλος πάντων (.) ε::μ (.) το οποίο φυτό έκανε παλιά
δύο ευρώ
<X> Τι;
<Σ> το τέτοιο (.) έκανε δύο ευρώ
<X> μικρό είναι εσωτερικού;
<Σ> ε εσωτερικού χώρου είναι αλλά έκανε ένα κεσεδάκι με
ξέρω γω κάποια φύλλα είναι (.) ΠΕφτει έτσι [το 'χουν πάρα
πολλά
<X> [α::
<Σ> ας πούμε το φράνκλι είναι γεμάτο με πόθους

Συμπερασματικά, η επανάληψη συμβάλει στην περαιτέρω κατανόηση του συνομιλητή μας καθώς μέσω αυτής αποφεύγονται οι νοηματικές παρεξηγήσεις. Όταν η συνομιλία κινείται γύρω από ένα συγκεκριμένο θέμα, η επανάληψη είναι συχνή και αναπόφευκτη. Είναι πολλές φορές και μέσο που συμβάλει στην εκδήλωση ενδιαφέροντος και προσοχής του συνομιλητή στον διάλογο. Μέσω της επανάληψης των ίδιων φράσεων ή λέξεων ο ένας συνομιλητής διαβεβαιώνει τον άλλο συνομιλητή πως είναι παρόν, τον ακούει αλλά και τον ενθαρρύνει να συνεχίσει.

2. Υπωνυμία

Ως υπωνυμία ορίζεται η σχέση μερους-όλου ,γένους-είδους ανάμεσα σε δύο ή περισσότερες σημασίες. Μια σημασία αποτελεί μέρος μίας άλλης ως συστατικό της π.χ. η *τίγρη* είναι συστατικό ή είδος του γένους *θηλαστικό*.²

Στο κείμενο παρατηρείται ο συνοχικός μηχανισμός της υπωνυμίας κυρίως στην ενδέκατη σελίδα, όπου και γίνεται λόγος για ένα μάθημα νεοελληνικής λογοτεχνίας. Ειδικότερα, οι λέξεις *Σούτσο* (12η και 13η σειρά), *Κάλβο* (18η και 26η σειρά 39η σειρά), *Σολωμό* (25η, 26η, 27η, 34η σειρά) αποτελούν συνυπώνυμα του λογοτέχνης του δεκάτου ενάτου αιώνα. Επίσης, οι φράσεις *Ύμνο εις την ελευθερία* (34η σειρά), *Κρητικό* (34η σειρά), *Λάμπρο* (34η και 35η σειρά), *Ελεύθεροι πολιορκημένοι* (39η, 41η και 42η σειρά) μπορούν να θεωρηθούν συνυπώνυμα του γένους *έργο του Διονύσιου Σολωμού*. Αξιοσημείωτη ωστόσο είναι και η αναφορά στις αυτούσιες ή κατά λέξη επαναλήψεις των άνωθεν εκφωνημάτων ως άλλον ένα μηχανισμό λεξικής συνοχής σε συνδυασμό με τον προαναφερθέντα μηχανισμό της υπωνυμίας.

3. Ο συνοχικός μηχανισμός που επιλέχθηκε προς ανάλυση για τη συγκεκριμένη εργασία είναι η αντίθεση. Η αντίθεση, όπως και τα άλλα είδη συνδετικότητας (προσθήκη, αιτία, χρονική ακολουθία κ.ά.), χρησιμοποιείται για να συνδέσει δύο ενότητες λόγου (βλ. Πύλη, Κουτσουλέλου 1997). Με αυτόν τον τρόπο δομούνται οι σημασιολογικές σχέσεις μεταξύ των δύο ενοτήτων, με αποτέλεσμα την συνολική συνοχή ενός κειμένου ή εν προκειμένω του προφορικού λόγου. Οι σχέσεις αυτές μπορούν να γίνουν αντιληπτές από την παρουσία ορισμένων δεικτών σύζευξης, ανάλογα με τη σχέση που πρέπει να δηλωθεί. Για την καλύτερη κατανόηση της αντίθεσης θα αναφερθούν συγκεκριμένα παραδείγματα από την ανωτέρω απομαγνητοφώνηση:

<Θ> γύρω γύρω πήγαμε (.) και μου κάνει:: ε:: και και της λέω πάλι καλά που το κατάλαβες @ εγώ δεν θα το καταλάβαινα [ποτέ

<Ι> [ναι

<Θ> ας πούμε **αλλά**:: το γράφει κιόλας [κάπου

Αντίθεση: εγώ δεν θα το καταλάβαινα χωρίς υπόδειξη **αλλά** το γράφει κιόλας.

<Ι> [άρα ίσως να μην λειτουργεί καν γιατί τότε καφέ ΤΟΤΕ είχαμε πάει είχαμε πειί [πάνω εκεί

<Θ> [μ:: μ:: μ::

<Ι> με θέα

<Θ> μ::

<Ι> όχι **όμως** να γυρίζει:: σταθερό

² Πύλη για την Ελληνική γλώσσα, *Ιδιότητες της Υπωνυμίας*. Ανακτήθηκε στις 22/01/2024 από: https://www.greek-language.gr/digitalResources/modern_greek/tools/lexica/glossology_edu/iframe.html?i=127&heading=3

Αντίθεση: τότε είχαμε πάει είχαμε πειί καφέ όντας σταθερός χωρίς όμως να γυρίζει.

<Θ> εγώ δεν είδα κάτι τώρα δεν ξέρω (.) που περάσαμε δεν νομίζω δε σκοτεινά ήτανε

<Ι> ε άρα δεν έχει όχι

<Θ> δεν είχε κάτι

<Ι> [ναι

<Θ> [αλλά από κάτω εκεί

<Ι> μ::

<Θ> στο πάρκο [μόνο

<Ι> [στο πάρκο ΕΧΕΙ μαγαζιά

Αντίθεση: επάνω στον πύργο δεν υπήρχε μαγαζί αλλά κάτω στο πάρκο έχει μαγαζιά.

<Ι> [α είχε και εκεί χριστουγεννιάτικη αγορά

<Θ> [ναι μ:: ναι δεν μπήκαμε όμως γιατί θέλαμε να πάμε να φτάσουμε στην άνω πόλη και δεν μπήκαμε [μέσα να δούμε

Αντίθεση: είχε χριστουγεννιάτικη αγορά όμως δεν μπήκαμε.

<Ι> [τώ- τώρα θα μου πεις είναι και άλλος καιρός όταν γίνεται η έκθεση εκεί έχει και μαγαζιά που βγα- παλιά τώρα σου λεώ παλιά όταν λέμε πριν δεκαπέντε χρόνια (.) βγάζανε και τραπέζια εκεί στο πάρκο και τρω- ε δηλαδή μαγαζιά διάφορα (.) τώρα όμως δεν ξέρω πώς έχει διαμορφωθεί (.) στο λευκό πύργο ανεβήκατε;

Αντίθεση: πριν δεκαπέντε χρόνια βγάζανε και τραπέζια στο πάρκο τώρα όμως δεν ξέρω.

<Θ> ήτανε χάλια η μέρα όταν φτάσαμε στον λευκό το πύργο ωστόσο δεν μπορώ να πω αλλά είχε (.) κόσμο πάνω και με βροχή

Αντίθεση: ήτανε χάλια η μέρα όταν φτάσαμε ωστόσο δεν μπορώ να πω ότι δεν είχε κόσμο. (1)

δεν μπορώ να πω ότι δεν είχε κόσμο αλλά είχε κόσμο. (2)

<Ι> ναι γιατί ε:: @ τότε που είχα πάει εγώ (.) δεν ήταν επισκέψιμος

<Θ> [αλήθεια;

<Ι> [δεν ανέβαινες πάνω ναι (.) [αλλά τώρα είναι επισκέψιμος το 'χω δει

Αντίθεση: δεν ανέβαινες παλιά αλλά τώρα είναι επισκέψιμος.

[ε ανεβαίνουνε και βλέπουνε τη θέ::α:: μέχρι να ανέβεις πάνω ξέρεις σαν φυλάκιο βέβαια είναι μέσα [οι σκάλες είναι στενές αλλά

Αντίθεση: μέχρι να ανέβεις πάνω βέβαια είναι σαν φυλάκιο.(δηλ. όχι τίποτα εντυπωσιακό προς τον επισκέπτη)

<Θ> [δεν πήγαμε λευκό πύργο αλλά κάτσαμε απέναντι από το λευ- λευκό το πύργο και φάγαμε πίτσα

<Ι> ωραία

<Θ> κάτσαμε έξω όμως

Συμπερασματικά, οι δείκτες λόγου αντίθεσης είναι ιδιαίτερα σημαντικοί στο κείμενό μου και μάλιστα επιλέγονται συγκεκριμένοι για να επιτευχθεί συνοχή και μέσω αυτής η συνεκτικότητα.

Βιβλιογραφικές παραπομπές

Κουτσουλέλου-Μίχου Σ. 1997. *Η γλώσσα της διαφήμισης: Κειμενογλωσσολογική προσέγγιση του διαφημιστικού κειμένου*. Αθήνα: Gutenberg.

Πύλη για την ελληνική γλώσσα: https://www.greek-language.gr/digitalResources/modern_greek/tools/lexica/glossology_edu/iframe.html?id=181&heading=2, τελευταία προσπελάσιμο 02/02/2024.